

تحلیل مضمون منظومه فکری امام خامنه‌ای «مدظله‌العالی»

پیرامون مفهوم تحول

دریافت: ۱۴۰۲/۳/۱ تأیید: ۱۴۰۲/۷/۲۵ محسن عابدی درچه*

چکیده

منظومه فکری، مجموعه نظم‌یافته افکار، عقاید، جهان‌بینی و نگرشی است که نسبت به موضوعی خاص وجود دارد. تحول اساساً به معنای تغییر و دگرگونی به سمت بهتر شدن، رشد و پیشرفت و عدم اکتفا به وضع موجود یکی از اندیشه‌های سیاسی حکمرانان قوی است که به دنبال شتاب و سرعت داشتن در حرکت و جهش در تغییرات سریع هستند. لزوم انجام چنین تحقیقی نیاز کشور و جامعه در عصر کنونی و تأکید ایشان در سخنرانی نوروزی سال ۱۴۰۲ بر روی این موضوع بود. در این پژوهش به بررسی اندیشه سیاسی و منظومه فکری امام خامنه‌ای «مدظله‌العالی» پیرامون موضوع «تحول» پرداخته شده است. برای این منظور و کشف مضامین و مقولات، با غور در متن بیانات در خصوص مفهوم «تحول»، به روش تحلیل مضمون با استفاده از دو رویکرد ترکیبی براون و کلارک و نیز آتراید استیرلینگ با کدگذاری از مضامین کلیدی، آشکار، پنهان و تکراری بیانات، در نرم‌افزار تحلیلی MAXQDA18 با فراخوانی متن بیانات و مطالعه چندین باره متن، اقدام به کدگذاری مضامین شد. تعداد ۷۵۲ کد در قالب ۲۰۷ مضمون پایه و ۲۴ مضمون سازمان‌دهنده استخراج شد.

واژگان کلیدی

تحول، منظومه فکری، حکمرانی، تحلیل مضمون، آیه‌الله خامنه‌ای

* عضو هیأت علمی دانشگاه امام حسین 7 : abedi.mohsen.dor@ut.ae.ir

قرن نوزدهم که اوج تحقیقات علمی در عالم غرب می‌باشد، عبارت از قرن جدایی از دین و طرد دین از صحنه زندگی است. این تفکر، در کشور ما هم اثر گذاشت و پایه اصلی دانشگاه ما بر مبنای غیر دینی گذاشته شد. زیرا علمای دین را صرفاً به مسائل ذهنی دینی محدود و محصور کرد و آن‌ها را از تحولات دنیای خارج بی‌خبر نگه‌داشت. پیشرفت‌های علم از نظر آن‌ها پوشیده ماند و روح تحول‌گرایی و ضرورت تحول در فقه اسلام و استنباط احکام دینی (که همواره در تحولات عظیم جهانی، چنین تحولی در استنباط دین و فقه اسلام وجود داشته است و فقه برای رفع نیاز جامعه، مستند به قرآن و سنت است) در حوزه‌ها از بین رفت. حوزه‌ها از واقعیت زندگی و حوادث دنیای خارج و تحولات عظیمی که به وقوع می‌پیوست، بی‌خبر ماندند و به یک سلسله مسائل فقهی و غالباً فرعی محدود شدند. مسائل اصلی فقه (مثل جهاد و تشکیل حکومت و اقتصاد جوامع اسلامی و خلاصه فقه حکومتی) منزوی و متروک و «نسیاً منسیاً» شد و به مسائل فرعی و فرع الفرع و غالباً دور از حوادث و مسائل مهم زندگی، توجه بیش‌تری گردید. این، ضربه‌ای بود که به حوزه‌های علمیه وارد آمد و دست سیاست‌ها هم از این استفاده کرد و با تبلیغات و روش‌های شیطنت‌آمیز، هرچه توانستند حوزه‌ها را از تحولات زندگی دورتر کردند (خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۹/۲۹).

تشکیل نظام جمهوری اسلامی یک تحول بزرگ، پیشرفت شگفت‌آور و عظیم بود که حکومت موروثی کودتایی فاسد و وابسته را ملتی بتواند به یک حکومت مردمی تبدیل کند. هیچ تحولی از این بالاتر نیست و این، بزرگ‌ترین تحول و پیشرفت بود (همان، ۱۳۸۶/۲/۲۵).

امام خامنه‌ای «مدظله‌العالی» از سال ۱۳۶۸ که به عنوان رهبر انقلاب اسلامی ایران منصوب شدند، تا سال ۱۴۰۲ حدود ۶۲ سخنرانی پیرامون موضوع تحول و

تحول‌خواهی ایراد فرمودند که چهار مرتبه از این بیانات به صورت مشترک در بین اقشار مختلف بوده است. این بیانات در بین رئیس جمهور و اعضای هیأت دولت، رئیس و مسؤولان قوه قضائیه، رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری، کارگزاران نظام، فرماندهان، کارکنان و دانشجویان نیروهای مسلح، شورای عالی انقلاب فرهنگی، کارگزاران حج، مراسم‌های سالگرد ارتحال امام خمینی 1، دیدار با مردم استان‌ها و اقشار مختلف مردم، اساتید و نخبگان دانشگاهی ایران و جهان اسلام، دانشجویان دانشگاه‌ها، جمعی از طلب و اساتید حوزه علمیه، معلمان، دانش‌آموزان، ائمه جمعه سراسر کشور، خطبه‌های نماز جمعه، پیام‌های نوروزی، دیدارهای نوروزی در حرم مطهر رضوی 7، جمع بسیجیان، کمیته امداد امام خمینی 1، اعضای انجمن قلم و جمعی از مهمانان خارجی بوده است. حال سؤال پژوهش این است که اساساً مضامین فراگیر، سازمان‌دهنده و پایه در بیانات ایشان پیرامون مفهوم تحول و تحول‌خواهی در حوزه‌ها و سطوح مختلف حکمرانی کدامند؟ به عبارت دیگر، بر مبنای چه مقوله‌ها و مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیری می‌توان فراگرد حکمرانی تحول‌خواه و تحول‌گرا را در جمهوری اسلامی ایران رقم زد؟

مبانی نظری

برای تبیین مبانی نظری مربوط به این پژوهش، به منظور استخراج و کشف دیدگاه امام خامنه‌ای «مدظله العالی» نسبت به مفهوم «تحول»، مفاهیم و واژه‌هایی؛ مانند «منظومه فکری» و «تحول»، نیاز به تعریف و تشریح دارد. بدون درک صحیح و فهم مشترک محقق و خواننده تحقیق در مورد یک واژه با مفهوم خاص، صحبت و تحلیل در خصوص آن موضوع به نتیجه مورد نظر منتج نخواهد شد.

منظومه فکری

منظومه فکری به مجموعه مبانی فکری، اهداف، اصول و مبانی، بایدها و نبایدها و روش‌هایی گفته می‌شود که با یک‌دیگر هماهنگ و در ارتباط هستند و تبیین نظام‌مند و جهت‌دار از موضوع خاصی را ارائه می‌دهند. در واقع منظومه فکری، پارادایم و الگوی

جامع و طرح راهبردی و هماهنگ و منسجم است که در آن، اصول و اهداف و مبانی مشخص است. این اصول و مبانی، ناشی از طرز تلقی فرد از جهان هستی و انسان و جامعه است. با این وصف می‌توان گفت منظومه فکری، مجموعه‌ای از اندیشه‌هایی است که ارزش‌ها و رفتارهای خاصی را ایجاد می‌کنند و در تعامل با یک‌دیگر برای رسیدن به هدف واحد در تلاشند. قوام منظومه فکری به اندیشه‌ای است که از آن شکل گرفته است. در شکل‌گیری اندیشه، عواملی چون مبانی نظری؛ یعنی نوع نگاه به هستی، انسان و جامعه و ابعاد و ویژگی‌های فردی و شخصیتی و تحول‌های زمانه اندیشمند، دارای تأثیر بوده که ممکن است به نظریات مختلف منتج شود (ملکی راد، ۱۳۹۹، ص ۸۸-۸۷). «منظومه» در لغت به معنای هر چیزی واقع شده در صف و قطار و در نظم است (دهخدا، ۱۳۷۳، ج ۱۴، ص ۲۱۶۷۲). فرهنگ لغات و واژه‌های مختلف مترادف منظومه را کلماتی؛ مانند دستگاه، جهاز، ترتیب، نظم، سبک، سلسله، روش، اسلوب، نظام، سامانه، قاعده و رویه آورده‌اند. بنابراین، می‌توان گفت منظومه فکری هر مکتبی عبارت است از هستی‌شناختی، معرفت‌شناسی، انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی خاص آن مکتب؛ مبتنی بر اندیشه‌ای که از نگرش آن مکتب نسبت به هستی، مبدأ ایجاد آن، مبانی نظری، فکری و بینشی به‌دست آید و در مورد جهان، انسان و جامعه نظریه‌پردازی می‌کند. بر این اساس، منظومه فکری، مجموعه نظم‌یافته افکار، عقاید، جهان‌بینی و نگرشی است که یک فرد، سازمان، گروه و ملتی نسبت به موضوعی خاص دارند.

تحول

واژه «تحول» در فرهنگ لغات فارسی معین به معنای گشتن، گردیدن، دگرگون‌شدن، تغییر یافتن، از جای شدن، جابه‌جاشدن می‌باشد (معین، ۱۳۸۷، ص ۳۰۲).
تحول؛ یعنی تغییر حال، تغییر وضع، دگرگونی (خامنه‌ای، ۱۴۰۲/۱/۱).

بنابراین:

معنای اساسی تحول، حرکت نوبه‌نوی محتوایی است (همان، ۱۳۸۹/۷/۲۹).

تحول در لغت به معنای دگرگونی و تغییر یافتن است (طریحی، ۱۳۷۵، ج ۵، ص ۳۵۹ و راغب اصفهانی، ۱۴۱۲ق، ص ۲۶۶). البته معنای مصدری «تحول» در لغت به معنای جابه‌جایی از موقعیتی به موقعیت دیگر می‌باشد (طریحی، ۱۳۷۵، ج ۵، ص ۳۵۸ و ابن منظور، ۱۴۱۴ق، ج ۱۱، ص ۱۸۹)؛ یعنی جابه‌جایی از موقعیتی به موقعیت دیگر و این موقعیت را مرحله‌ای سرنوشت‌ساز نام نهاده‌اند (افرام‌بستانی، ۱۳۷۵، ص ۲۱۶). در حوزه علوم اجتماعی، اندیشمندان مختلف به ارائه تعاریف متنوعی از مقوله تحول پرداخته‌اند. در این زمینه لبخندق چنین می‌نویسد:

تحول، مجموعه‌ای از تغییرات است که در طول یک دوره طولانی، طی یک و یا شاید چند نسل در یک جامعه رخ می‌دهد. بنابراین، تحول بر اساس تعریف فوق، مجموعه فرایندهایی است که در یک مدت‌زمان کوتاه نمی‌توان آن را ملاحظه کرد. از این منظر، پدیده تحول را می‌توان به‌مثابه منظره واحدی متشکل از توده‌ای از جزئیات دانست که جز از ارتفاع زیاد قابل رؤیت نیست (لبخندق، ۱۳۹۴، ص ۲۵).

هر چند که چنین تعریفی از «تحول»، برداشت نویسنده از مفهوم تحول بوده است. حال آن که چنین نیست؛ زیرا در یک بازه زمانی کوتاه مدت هم می‌توان تغییراتی هر چند کم، بخشی، اما قابل لمس ایجاد کرد. چنان که در تغییر دولت‌ها و حتی مدیران در بخش‌های مختلف این موضوع بارها تکرار شده است. در دعای تحویل سال می‌خوانیم:

«یا مقلب القلوب و الأبصار؛ یا مدبّر اللیل و النهار؛ یا محوّل الحول و الاحوال؛ حوّل حالنا الی احسن الحال» (علامه مجلسی، ۱۴۲۳ق، ج ۱، ص ۳۲۸).

احسن‌الحال به نظر ما همان تقویت خطوط اصلی انقلاب و روان‌شدن حرکت به سمت آرمان‌ها است؛ یعنی آرمان‌های انقلاب؛ مثل عدالت، استقلال، اسلامی‌شدن جامعه، این‌ها آرمان‌های بزرگ و اساسی است، باید حرکت به سمت این آرمان‌ها آسان و روان بشود (خامنه‌ای، ۱۴۰۰/۲/۲۱).

مراد از تحول در بیان و منطق ما عبارت است از حرکت به سمت تقویت

مبانی، اصول و خطوط اصلی انقلاب، منتها با شیوه‌های نو و با نوآوری و ابتکار (همان).

نقطه مقابل تحول، رکود است. بعضی رکود را با ثبات اجتماعی اشتباه می‌کنند. رکود، بد و ثبات اجتماعی خوب است (همان، ۱۳۸۵/۸/۱۸).

مقصود ما از تحول، ایجاد یک حرکت جهشی و جهادی در همه بخش‌های اداری و حکمرانی کشور است. هم‌چنین در بخش‌هایی از سبک زندگی عمومی و به طور خلاصه، حفظ و تقویت اصول و خطوط اساسی انقلاب و نوآوری در شیوه‌ها و روش‌ها و کارکردها است (همان، ۱۴۰۰/۲/۲۱).

تحول؛ یعنی به حال برتری با شکل واضحی دست یافتن؛ یعنی یک جهش، یک حرکت بزرگ، در زمینه‌های مختلف، تحول؛ یعنی میل به شتاب گرفتن و سرعت‌داشتن در حرکت و جهش در حرکت و اجتناب از تحجر، اجتناب از پافشاری بر مشهورات غلط؛ تحول‌خواهی لزوماً به معنای اعتراض نیست، بلکه به معنای گرایش مستمر به بهترشدن است. تحول‌خواهی؛ یعنی به داشته‌های موجود اکتفا نکردن؛ یک قدمی بالاتر، یک مرحله‌ای جلوتر را دنبال می‌کنیم. حتماً لازم نیست یک‌جا احساس شکست کرده باشیم تا بخواهیم تحول ایجاد کنیم (همان، ۱۳۹۹/۳/۱۴).

خداوند هم در قرآن کریم در آیات متعددی صحبت از تحول به میان آورده است. از آن دسته آیات عبارتند از:

«انَّ اللّٰهَ لَا یَغۡیۡرُ مَا بِقَومٍ حَتّٰی یَغۡیۡرُوا مَا بِاَنۡفُسِهِمۡ» (رعد (۱۳): ۴۳).

و یا:

«ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ لَمۡ یَکۡ مُغۡیۡرًا نِعۡمَةً اَنۡعَمَهَا عَلٰی قَومٍ حَتّٰی یَغۡیۡرُوا مَا بِاَنۡفُسِهِمۡ» (انفال (۸): ۵۳).

این دو آیه از جمله آیات دستوری در مورد تحول است که خداوند متعال سرنوشت اقوام مختلف را به دست خود آنها گذاشته تا بتوانند از آن طریق تحولی شگرف در اوضاع و احوال خود به وجود آورند.

روش تحقیق

مضمون، بیان‌گر اطلاعات مهمی در باره داده‌ها و سؤالات تحقیق است و تا حدی، معنا و مفهوم الگوی موجود در مجموعه‌ای از داده‌ها را نشان می‌دهد (Braun & Clark, 2006, p.88). مضمون، الگویی است که در داده‌ها یافت می‌شود و حداقل به توصیف و سازماندهی مشاهدات و حداکثر به تفسیر جنبه‌هایی از پدیده می‌پردازد (Boyatzis, 1998, p.4). به طور کلی مضمون، ویژگی تکراری و متمایزی در متن است که به نظر پژوهش‌گر، نشان‌دهنده درک و تجربه خاصی در رابطه با سؤالات تحقیق است (King & Horrocks, 2010, p.150). بنابراین، یکی از روش‌های ساده و کارآمد متن پژوهی و سیاست پژوهی، تحلیل مضمون است که بر اساس آن، داده‌های متن کاهش یافته و بخش‌بندی، مقوله‌بندی و تلخیص می‌شوند و سپس به گونه‌ای بازسازی می‌شوند که مفاهیم مهم موجود در درون مجموعه‌ای از داده‌ها استخراج شود (شیخ‌زاده و نیکخواه فرخانی، ۱۳۹۹، ش ۹۷، ص ۱۴-۱۳). ریان^۱ و برنارد^۲ (۲۰۰۰) نیز گدگذاری مضامین را فرایند پیش‌نیاز تحلیل‌های اصلی و رایج کیفی معرفی می‌کنند تا روشی منحصربه‌فرد و خاص، اما به عقیده براون^۳ و کلارک^۴ (۲۰۰۶)، یکی از مزایای تحلیل مضمون، انعطاف‌پذیری است (عابدی جعفری؛ سلیمی؛ فقیهی و شیخ‌زاده، ۱۳۹۰، ش ۲، ص ۱۵۲). بنابراین، روش تحلیل مضمون یکی از روش‌های تحقیق کیفی در مدیریت اجتماعی است که تحلیل محتوایی یا تحلیل مضمون نیز نامیده می‌شود و در تحلیل مصاحبه و متن کاربرد دارد. تحلیل مضمون شیوه‌ای در روش پژوهش کیفی است که بر شناسایی، تحلیل و تفسیر الگوی معانی داده‌های کیفی تمرکز دارد. مضمون عنصر کلیدی در این روش است. مضمون‌ها پُرارزش‌ترین واحدهایی هستند که در تجزیه و تحلیل محتوا باید مد نظر قرار گیرند و منظور از مضامین، معنای خاصی است که از یک کلمه یا جمله یا بند استفاده می‌شود. هدف تحلیل مضمون به روش براون و کلارک، شناسایی مضامین؛ یعنی الگوهای در داده‌ها که مهم یا جالب هستند و استفاده از این مضامین برای پرداختن به تحقیق یا گفتن چیزی در مورد یک موضوع است. تحلیل مضمون روش براون و کلارک خیلی بیش‌تر از خلاصه‌کردن ساده داده‌هاست. تحلیل مضمون روش براون و کلارک، متون و مصاحبه‌ها را

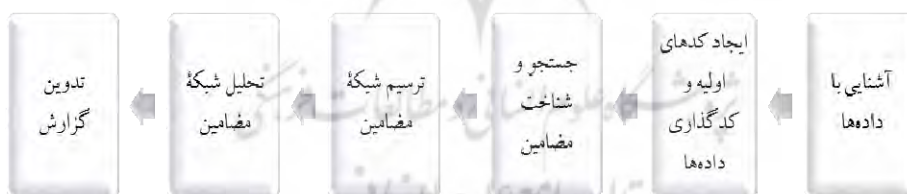
به خوبی تفسیر و معنا می‌کند. شروع روش براون و کلارک، با شناسایی یا بررسی ایده‌ها، مفروضات، مفهوم‌سازی‌ها و ایدئولوژی‌هاست که به عنوان شکل‌گیری یا اطلاع‌رسانی محتوای معنایی داده‌ها نظریه‌پردازی شده است. روش براون و کلارک (۲۰۰۶)، روشی برای کُدگذاری در تحلیل مضمون ارائه کرده‌اند که در پژوهش‌های زیادی از این روش استفاده شده است. این الگو از سه قسمت تشکیل شده است. مراحل سه‌گانه این رویکرد پژوهشی در روش تحلیل مضمون عبارتند از: ۱. تجزیه و توصیف متن و مصاحبه؛ ۲. تشریح و تفسیر متن و مصاحبه و ۳) ترکیب و ادغام.

شکل ۱: مراحل سه‌گانه روش کُدگذاری در تحلیل مضمون براون و کلارک؛ ترسیم‌نگارنده

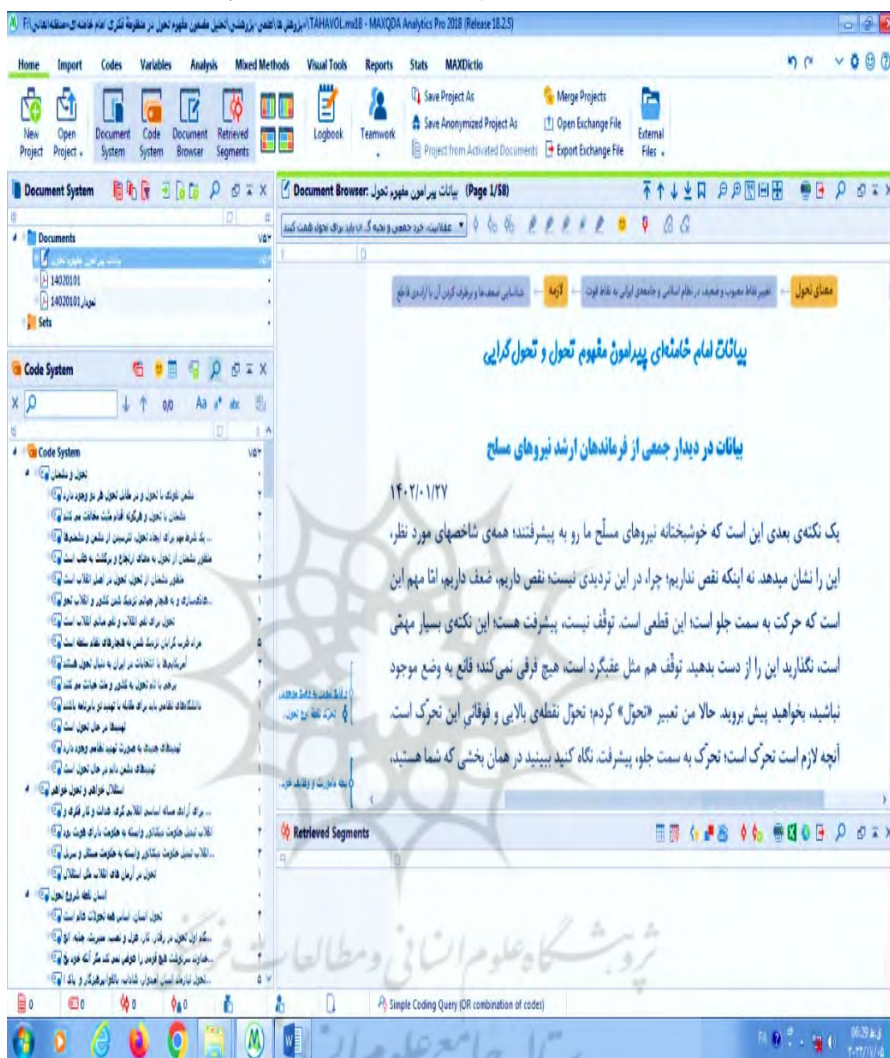
بنابراین، در این پژوهش روش تحلیل مضمون با رویکرد براون و کلارک چنین انجام شده است:

شکل ۲: مراحل اجرای روش تحلیل مضمون به روش براون و کلارک؛ ترسیم‌نگارنده

در این پژوهش که به روش تحلیل مضمون از دو روش ترکیبی براون و کلارک و نیز آتراید - استیرلینگ به صورت همزمان استفاده شده است، کُدگذاری از مضامین کلیدی، آشکار و پنهان و تکراری بیانات در مفهوم «تحول» در نرم‌افزار تحلیلی MAXQDA2018 انجام شده است. برای این کار با فراخوانی متن بیانات در خصوص تحول در نرم‌افزار و مطالعه چندین باره متن، از ابتدا اقدام به کُدگذاری مضامین شد که تعداد ۷۵۲ کُد در قالب ۲۰۷ مضمون پایه و ۲۴ مضمون سازمان‌دهنده استخراج شد.

شکل ۳: کدگذاری مضامین در نرم‌افزار MAXQDA2018؛ ترسیم نگارنده

یافته‌های تحقیق

با مراجعه به سخنرانی‌ها و بیانات امام خمین‌ای «مدظله‌العالی» در بین اقسام مختلف و تعداد دفعات بیانات ایشان در آن قشر در موضوع تحول، به منظور دستیابی به مضامین مربوطه، کدگذاری مضامین موجود در سخنرانی‌ها و بیانات صورت گرفت تا یافته‌های تحقیق به دست آید. مضامین سازمان‌دهنده و پایه و سپس شبکه مضامین

مفهوم تحول و هم چنین تعداد و عناوین مضامین پایه و سازمان‌دهنده به همراه فراوانی کدها و درصد آن‌ها در قسمت یافته‌های تحقیق طبقه‌بندی شد.

منظور دشمن و استکبار از تحول

نگاه استکبار به مسائل جهانی، دست‌کاری مفاهیم است. درحالی که خود انقلاب اسلامی یک منظومه فکری دارد (خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۶/۱۲).

در داخل کشور هم بعضی‌ها که گرایش‌های بیش‌تر غربی و میل به شیوه‌ها و مفاهیم غربی دارند، بحث از تحول می‌کنند، منتها آن تحولی که مورد نظر آن‌ها است، تحول در اصل انقلاب؛ یعنی در واقع به یک معنا ارتجاع است. تحول آن‌ها به معنای ارتجاع و برگشت به عقب است. می‌خواهند مفاهیم انقلابی را نفی کنند. در اظهاراتی که در باب تحول می‌کنند، راجع به عادی‌سازی؛ یعنی به هنجار جهانی نزدیک‌شدن کشور و انقلاب، بیش‌تر تحریض و تحریص می‌کنند و این را در واقع خط‌نشان تحول به شمار می‌آورند. در واقع حرف و مراد ما از تحول، تحول برای تقویت انقلاب است؛ مراد آن‌ها از تحول، تحول برای نفی انقلاب و نفی مبانی انقلاب است، مراد آن‌ها نزدیک‌شدن به هنجارهای نظام سلطه است. بنابراین، آن کلمه تحول کافی نیست (همان، ۱۴۰۰/۲/۲۱).

آنچه دشمن دنبالش است و اسمش را دگرگونی می‌گذارد، عبارت از تغییر هویت جمهوری اسلامی است. دشمنان با هویت جمهوری اسلامی مخالفند؛ اگر می‌گویند تغییر، تحول، تغییر ساختار، انقلاب و امثال این‌ها، مقصودشان این است که هویت جمهوری اسلامی تغییر پیدا کند. هدف آن‌ها حذف اسلام ناب و اسلام انقلابی است و همه چیزهایی که مردم را به یاد انقلاب و اسلام می‌اندازد. آن‌ها با تکرار نام امام، مطرح‌شدن تعالیم امام، مسأله ولایت فقیه، بیست‌ودوم بهمن، روز قدس، انتخابات در جمهوری اسلامی و حضور پُرشور مردم، هر چیزی که نشانه‌ای از اسلام انقلابی و جمهوری اسلامی در آن

پُررنگ است، مخالفند. نظرشان تغییر این چیزها است. اگر اسم تغییر ساختار و تحوّل می‌آورند، مقصودشان این است که این‌ها را که اتفاقاً، همه از نقاط قوت کشور جمهوری اسلامی است، می‌خواهند حذف کنند (همان، ۱۴۰۲/۱/۱).

آمریکایی‌ها به انتخابات چشم طمع دوخته‌اند، در ایران دنبال تحوّلند، ما هم دنبال تحویلیم. جامعه نمی‌تواند ساکن بماند، باید پیش برویم، تحوّل و تغییر پیدا کنیم، منتها تحوّل ما به سمت اسلامی شدن کامل است (همان، ۱۳۹۴/۱۰/۱۴).

منظومه فکری امام خامنه‌ای «مدظله‌العالی» در مفهوم تحوّل

مبانی منظومه فکری حضرت آیه‌الله خامنه‌ای «مدظله‌العالی» عبارت است از هستی‌شناختی، معرفت‌شناسی، انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی خاص مبتنی بر اندیشه‌ای که از مبانی نظری و عقیدتی و مقتضیات و تحولات زمانی و نوع نگاه ایشان به‌دست آید و نوع نگاه ایشان را در مورد جهان، انسان و جامعه در بر می‌گیرد (ملکی راد، ۱۳۹۹، ش ۱، ص ۸۸). از سوی دیگر، آنچه امام خامنه‌ای از کلمه تحوّل اراده می‌کنند، عبارت است از: تغییر بخش‌ها و نقاط معیوب، در نظام اسلامی و جامعه ایرانی، هدف این حرکت تحوّل، تقویت نقاط قوت و برطرف کردن نقاط ضعف است (خامنه‌ای، ۱۴۰۲/۱/۱).

بنابراین:

نظام جمهوری اسلامی، ثبات و تحوّل دارد. ثبات وجود دارد؛ یعنی حرکت مستمری به سمت آرمان‌ها است، تذبذب و عوض کردن راه وجود ندارد، حرکت در خط مستقیم به سمت آرمان‌های معین است (همان، ۱۳۹۰/۷/۲۴).

من تصورم این است که بُعد مهمی از قید اطلاق که امام منضم کردند به ولایت فقیه (که در قانون اساسی اول قید «مطلقه» نبود، این را امام اضافه کردند) ناظر به همین است؛ یعنی انعطاف‌پذیری. دستگاه ولایت (که دستگاه عظیم ولایت؛ یعنی در واقع مجموعه آن دستگاه‌های تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر که در رأس رهبری قرار دارد، اما مجموعه، یک مجموعه است) باید بتواند

به طور دائم خودش را پیش ببرد، متحول کند؛ چون تحول جزو سنت‌های زندگی انسان و تاریخ بشری است. ما اگر چنانچه خودمان تحول ایجاد نکنیم و پیش نرویم، تحول بر ما تحمیل خواهد شد. تحول؛ یعنی تکمیل، پیش رفتن به سمت آنچه که درست‌تر و کامل‌تر است. یعنی آنچه را که ساختیم، ببینیم نقص‌هایش کجاست، آن را برطرف کنیم، ببینیم کجا کم داریم، آن را اضافه کنیم. این جریان بایستی ادامه پیدا کند (همان، ۱۳۹۰/۶/۱۷).

تحول و دگرگونی یک امر قهری است، پیش می‌آید. امروز در اطراف مجموعه‌های گوناگون صنفی و ملی و غیره در و دروازه و حصار وجود ندارد، منتها این تحول و تغییر را یا مدیریت و هدایت و یا رها می‌کنیم. اگر رها کردیم، باخته‌ایم. بزرگان حوزه، مراجع تقلید، اندیشمندان، دانشمندان و فضلا باید دامن‌ها را به کمر بزنند، همت کنند، این تحول را برنامه‌ریزی، هدایت و مدیریت کنند (همان، ۱۳۸۹/۷/۲۹).

منظومه فکری امام خامنه‌ای «مدظله‌العالی» در موضوع «تحول» در دوران رهبری و زعامت ایشان بر جمهوری اسلامی ایران را می‌توان از سال ۱۳۶۸ تا کنون مورد بحث و مذاقه قرار داد. اولین سخنرانی در بحث «تحول»، حدود شش ماه پس از انتخاب ایشان به سمت رهبری در تاریخ ۱۳۶۸/۹/۲۹ در دیدار جمعی از طلاب و دانشجویان به مناسبت روز وحدت حوزه و دانشگاه انجام شد. این بیانات در باره ضرورت تحول در فقه اسلام و استنباط احکام دینی در تحولات عظیم جهانی به منظور رفع نیازهای جامعه بشری مستند به قرآن و سنت ایراد گردید. از سال ۱۳۶۸ تا انتهای فروردین ماه سال ۱۴۰۲ در مجموع ۵۸ سخنرانی رسمی در مورد مفهوم «تحول و تحول‌گرایی» توسط ایشان ایراد شده است. در این بیانات که در بین اقشار مختلف جامعه انجام شده است، در حدود ۵۳۲ مرتبه از واژه «تحول» استفاده کرده‌اند که تنها در بیانات نوروزی سال ۱۴۰۲ در حرم مطهر رضوی ۷ با موضوع تحول، ۳۴ مرتبه از این واژه بهره گرفته شده است. در جدول زیر فراوانی تعداد دفعات سخنرانی در موضوع تحول در بین هر یک از اقشار گوناگون جامعه به تفکیک آورده شده است.

جدول ۱: جدول سخنرانی بین اقشار مختلف و تعداد دفعات بیانات در آن قشر؛ ترسیم نگارنده

ردیف	قشر	تعداد سخنرانی	ردیف	سال	تعداد سخنرانی
۱	رئیس جمهور و اعضای هیئت دولت	۵	۱	۱۴۰۲	۳
۲	رئیس و مسئولان قوه قضائیه	۳	۲	۱۴۰۰	۳
۳	رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری	۳	۳	۱۳۹۹	۴
۴	کارگزاران نظام	۲	۴	۱۳۹۷	۲
۵	فرماندهان، کارکنان و دانشجویان نیروهای مسلح	۴	۵	۱۳۹۶	۲
۶	شورای عالی انقلاب فرهنگی	۱	۶	۱۳۹۵	۲
۷	کارگزاران حج	۱	۷	۱۳۹۴	۲
۸	مراسم‌های سالگرد ارتحال امام خمینی «ره»	۷	۸	۱۳۹۱	۲
۹	دیدار با مردم استان‌ها و اقشار مختلف مردم	۲	۹	۱۳۹۰	۷
۱۰	اساتید و نخبگان دانشگاهی ایران و جهان اسلام	۴	۱۰	۱۳۸۹	۳
۱۱	دانشجویان دانشگاه‌ها	۹	۱۱	۱۳۸۸	۲
۱۲	جمعی از طلاب و اساتید حوزه علمیه	۵	۱۲	۱۳۸۷	۱
۱۳	معلمان	۲	۱۳	۱۳۸۶	۲
۱۴	دانش آموزان	۱	۱۴	۱۳۸۵	۱
۱۵	انته جمعه سراسر کشور	۲	۱۵	۱۳۸۴	۲
۱۶	خطبه‌های نماز جمعه	۲	۱۶	۱۳۸۳	۱
۱۷	پیام‌های نوروزی	۲	۱۷	۱۳۸۱	۲
۱۸	دیدارهای نوروزی در حرم منبر رضوی	۳	۱۸	۱۳۸۰	۱
۱۹	جمع بسیجیان	۱	۱۹	۱۳۷۹	۳
۲۰	کمیته امداد امام خمینی «ره»	۱	۲۰	۱۳۷۷	۱
۲۱	اعضای انجمن قلم	۱	۲۱	۱۳۷۶	۳
۲۲	جمعی از مهمانان خارجی	۱	۲۲	۱۳۷۴	۱
	جمع	۶۲	۲۳	۱۳۷۲	۱
			۲۴	۱۳۷۰	۳
			۲۵	۱۳۶۹	۳
			۲۶	۱۳۶۸	۱
			جمع		۵۸

با توجه به این که چهار سخنرانی در بین اقشار مختلف (نظیر خطبه‌های نماز جمعه و سالگرد ارتحال امام خمینی ۱، دانشجویان و اساتید دانشگاهی، دانش‌آموزان و معلمان، دانشجویان و طلاب) به صورت مشترک انجام شده است، جمع سخنرانی‌ها در مجموع از ۵۸ مرتبه به عدد ۶۲ افزایش یافته است. اما فراوانی تعداد دفعات سخنرانی در خصوص موضوع تحول، همان ۵۸ مرتبه می‌باشد. هم‌چنین تعداد ۵ سخنرانی از این دیدارها به صورت تصویری و تلویزیونی بوده است.

کُدگذاری مضامین

کُدگذاری در تحلیل مضمون، روشی ساختارمند برای شناسایی مضامین اصلی و فرعی پیرامون پدیده مورد مطالعه است. روش های متعددی برای مقوله و مقوله بندی کردن در تحقیق کیفی وجود دارد. در این تحقیق کیفی برای شناخت و شناسایی مضامین و مقوله های اصلی و فرعی اندیشه سیاسی و منظومه فکری امام خامنه ای «مدظله العالی» پیرامون مفهوم تحول و تحول خواهی، از روش های ترکیبی برای کُدگذاری بهره برداری شده است. دو روش از روش های مرسوم استفاده از رویکردهای پیشنهادی براون و کلارک و هم چنین آتراید - استیرلینگ می باشد. در این تحقیق نیز از هر دو روش مذکور استفاده شده است.

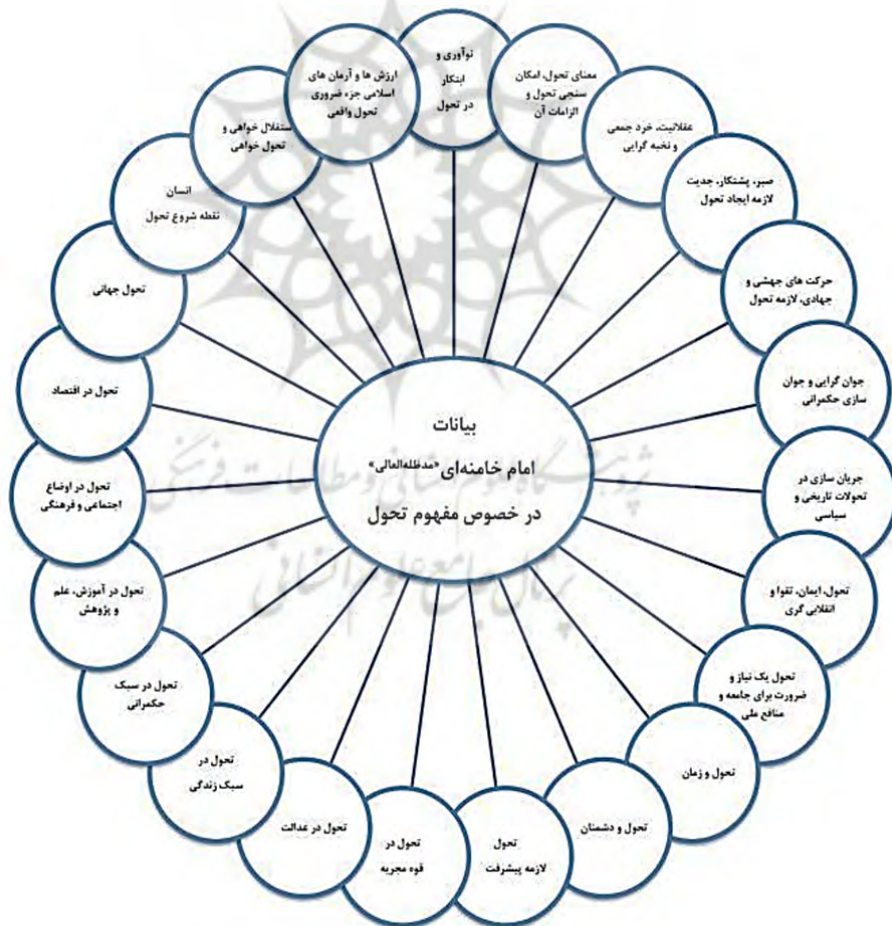
شکل ۴: نمونه ای از کُدگذاری مضامین در نرم افزار MAXQDA2018؛ ترسیم نگارنده

Code System	بیانات پیرامون مفهوم تحول	SUM	Code System	SUM
تحول و دشمنان	•	۳۴	تحول و دشمنان	۷۵۲
استقلال خواهی و تحول خواهی	•	۸	دشمن نخوتی با تحول و در مقابل تحول هر دو وجود دارد	۲
انسان نقطه شروع تحول	•	۱۱۸	دشمنان با تحول و هرگونه اقدام مثبت مخالفت می کنند	۲
معنای تحول، امکان سنجی تحول و الزامات آن	•	۱۲۳	... یک شرط مهم برای ایجاد تحول، تربیت از دشمن و دشمنها	۱
حول یک نیاز و ضرورت برای جامعه و منافع ملی	•	۲۰	منظور دشمنان از تحول به معنای ارتجاع و برگشت به عقب است	۴
تحول و زمان	•	۹	منظور دشمنان از تحول، تحول در اصل انقلاب است	۳
صبر، پشتکار، جدیت لازمه ایجاد تحول	•	۲	... ساختسازی و به چهار جهانی نزدیک شدن کشور و انقلاب تحول	۱
؛ آرمان های اسلامی جزء ضروری تحول واقعی	•	۸۹	تحول برای نئی انقلاب و نئی میانی انقلاب است	۲
تحول، ایمان، تقوا و انقلابی گری	•	۱۱۱	هراد غرب گرایان نزدیک شدن به چهارهای نظام سلطه است	۵
حرکت های جهشی و جهلادی، لازمه تحول	•	۱۵	آمریکایها با انتخابات در ایران به دنبال تحول هستند	۲
تحول جوانی	•	۳	برخی با نام تحول به کشور و ملت خیانت می کنند	۴
تحول لازمه بشرفت	•	۳۱	دانشگاههای نظامی باید برای مقاله با تهدید نو با برنامه باشند	۱
جوان گرایی و جوان سازی حکمرانی	•	۱۲	تهدیدها در حال تحول است	۱
نوآوری و ابتکار در تحول	•	۱۲	تهدیدهای جیبی به صورت تهدید نظامی وجود دارد	۱
عقلانیت، خرد جمعی و تجربه گرایی	•	۲۶	تهدیدهای دشمن دائم در حال تحول است	۱
تحول در آموزش، علم و پژوهش	•	۵۲	استقلال خواهی و تحول خواهی	۱
تحول در قوه مجریه	•	۷	... برای آزادی مسأله اساسی انقلابی گری، عدالت و کار فکری و	۰
تحول در قوه قضائیه	•	۹	انقلاب تبدیل حکومت دیکتاتور وابسته به حکومت دارای فریب بود	۳
تحول در اوضاع اجتماعی و فرهنگی	•	۲۵	... انقلاب تبدیل حکومت دیکتاتور وابسته به حکومت مستقل و سربل	۳
جریان سازی در تحولات تاریخی و سیاسی	•	۲۲	تحول در آرمان های انقلاب مثل استقلال	۱
تحول در سبک زندگی	•	۳	انسان نقطه شروع تحول	۰
تحول در سبک حکمرانی	•	۱۷	تحول انسان، اساس همه تحولات عالم است	۴
تحول در اقتصاد	•	۲۶	... گام اول تحول در رفتار، کار، شزل و نصب، مدیریت، جنبه، اثر	۱
تحول در عدالت	•	۱۲	... خداوند سرنوشت طبع فومی را عوض نمی کند مگر آنکه خود بخ	۴
			... تحول نیازمند انسان امینوار، شاداب، باتقوا، پرهیزگار و پاک ا	۵
			انتظار از خود، جوانان، ملت و نخبگان فکر ایجاد تحول است	۳
			تحول در حیطه ماموریت و وظایف خود	۱
			معنای تحول، امکان سنجی تحول و الزامات آن	۰
			... تحول با بهشت گذاری، تجویز طبع مصر و مخرب ارتباطی	۳
			تحول خواهی مخالف محافظه کاری، بیماکی و محاسبه کاری است	۲
			نقطه مقابل تحول رکود است نه ثبات اجتماعی	۳
			... هر موجود یا واحدی که از تحول فرار کند، می میرد یا متروک م	۴
			تحول، طبیعت و سنت آفرینش الهی است	۹
			تحول به معنای رها کردن شیوه های سنتی بسیار کارآمد نیست	۳
			در تحول حرکت نوعی محتوانی لازم است	۲
Σ SUM	۷۵۲	۷۵۲		

مضامین سازمان دهنده و پایه

با مطالعه چندین باره بیانات امام خامنه‌ای «مدظله‌العالی» در خصوص مفهوم تحول، گداهای متعددی استخراج شد. در این پژوهش به روش تحلیل مضمون، با گدگذاری بیانات در موضوع مفهوم تحول، در مجموع ۷۵۲ گد از متن بیانات مربوط به تحول استخراج شد. سپس با بررسی جملاتی که گداهای آن استخراج گردیده بود، ۲۰۷ مضمون پایه به دست آمد. پس از آن با دسته‌بندی و طبقه‌بندی مضامین پایه، تعداد ۲۴ مضمون سازمان‌دهنده سازماندهی شد. در جدول زیر تعداد و عناوین مضامین سازمان‌دهنده و مضامین پایه به همراه فراوانی گداهای آن‌ها و درصد فراوانی این گداهای مشخص شده است.

شکل ۵: شبکه مضامین مفهوم تحول در نرم‌افزار MAXQDA2018؛ ترسیم نگارنده

جدول ۲: جدول تعداد و عناوین مضامین پایه و سازمان‌دهنده به همراه فراوانی کدها و درصد آن؛ ترسیم نگارنده

ردیف	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه	فراوانی کدها	درصد فراوانی
۱	نوآوری و ابتکار در تحول	حرکت تحولی با شیوه‌های نو و با نوآوری و ابتکار	۳	۰،۴۰
۲		برای تحول یک حرکت ابتکاری لازم است	۲	۰،۲۷
۳		باید نوآوری وجود داشته باشد	۳	۰،۴۰
۴		در شیوه‌ها و روش‌ها و کارکردها باید نوآوری و تحول ایجاد شود	۳	۰،۴۰
۵		نتایج و ثمرات تحول نوشوندگی در جامعه و انقلاب است	۲	۰،۲۷
۶	معنای تحول، امکان‌سنجی تحول و الزامات آن	ایجاد تحول نیاز به تعیین شاخص و تعیین زمان دارد	۶	۰،۸۰
۷		نوسازی، تازه‌سازی، طراوات و نشاط جوانی از شاخصه‌های تحول است	۴	۰،۵۳
۸		تحول را ناپیوستگی با استحاله فکری اشتباه گرفت	۵	۰،۶۶
۹		تحول ممکن است	۲	۰،۲۷
۱۰		تشکیل یک دولت معتقد به تحول و عنصر تحول‌آفرین لازم است	۱	۰،۱۳
۱۱		تحول، طبیعت و سنت آفرینش الهی است	۹	۱،۲۰
۱۲		هر موجود یا واحدی که از تحول فرار کند، می‌میرد یا منزوی می‌شود	۴	۰،۵۳
۱۳		تحول یک امر قهری، حتمی، قطعی و اجتناب‌ناپذیر است	۱۲	۱،۶۰
۱۴		در تحول حرکت نوبه‌نوی محتوایی لازم است	۲	۰،۲۷
۱۵		تحول به معنای رهاکردن شیوه‌های سنتی بسیار کارآمد نیست	۳	۰،۴۰
۱۶		اگر چنانچه خودمان تحول ایجاد نکنیم، تحول بر ما تحمیل می‌شود	۲	۰،۲۷
۱۷		برای کیفیت‌بخشیدن به الگوی ایرانی - اسلامی نیاز به تحول داریم	۴	۰،۵۳
۱۸		تحول با بدعت‌گذاری، تجدید نظر طلبی مضر و مخرب ارتباطی ندارد	۳	۰،۴۰
۱۹		تحول‌خواهی مخالف محافظه‌کاری، بیم‌ناکی و محاسبه‌کاری است	۲	۰،۲۷
۲۰		نقطه مقابل تحول رکود است، نه ثبات اجتماعی	۳	۰،۴۰
۲۱		تحول؛ یعنی اجتناب از تحجّر و پافشاری بر مشهورات غلط	۵	۰،۶۶
۲۲		تحول‌خواهی لزوماً به معنای اعتراض نیست	۱	۰،۱۳

۱۰۷۳	۱۳	تحول گرایش مستمر به بهتر شدن و حرکت رو به جلو است	۲۳
۰۰۴۰	۳	تحول خواهی؛ یعنی اکفان کردن به داشته‌های موجود	۲۴
۰۰۲۷	۲	لازم نیست یک‌جا احساس شکست کرده باشیم تا تحول ایجاد کنیم	۲۵
۰۰۵۳	۴	تحول؛ یعنی میل به شتاب گرفتن و سرعت داشتن در حرکت	۲۶
۱۰۷۳	۱۳	مدیریت در تحول لازم است	۲۷
۰۰۴۰	۳	تحول در عمل خیلی کار مشکلی است	۲۸
۰۰۲۷	۲	تحول کار بسیار دشواری است	۲۹
۱۰۸۶	۱۴	مقاومت‌هایی در مقابل تحول هست	۳۰
۰۰۲۷	۲	اعتقاد به پیشرفت، تحول، تکامل و تعامل با پرهیز از انحراف و خطا	۳۱
۰۰۴۰	۳	در تغییر و تحول، اصول و مبانی به طور مستحکم ثابت می‌ماند	۳۲
۰۰۲۷	۲	باید یک دست هدایت‌گر مورد اطمینان بالای سر این تحول باشد	۳۳
۰۰۵۳	۴	تحول یک کار عمقی و اساسی است	۳۴
۰۰۱۳	۱	برای ایجاد تحول باید دنبال جوان‌های نخبه رفت	۳۵
۰۰۴۰	۳	استفاده از خرد جمعی و تکیه بر عقلانیت	۳۶
۰۰۱۳	۱	از نخبگان خارج دولت استفاده شود	۳۷
۰۰۱۳	۱	بحث‌های جناح‌های سیاسی را در نخبه‌پروری برای تحول کنار بگذارید	۳۸
۰۰۴۰	۳	تحول به دست مغزهای متفکر و انسان‌های فعال در کارهای بزرگ	۳۹
۰۰۲۷	۲	تحول در آینده به دست دانشجویان امروز	۴۰
۰۰۹۳	۷	مراجع تقلید، اندیشمندان و دانشمندان باید برای تحول همت کنند	۴۱
۰۰۸۰	۶	مراجع تقلید و دانشمندان باید تحول را مدیریت و برنامه‌ریزی کنند	۴۲
۰۰۶۶	۵	تلاش و فعالیت علمی برای تحول مثبت باید مبتنی بر نیازها باشد	۴۳
۰۰۵۳	۴	مبدأ تحول ملت‌ها فکر و اندیشه است	۴۴
۰۰۸۰	۶	تحول صحیح به پشتوانه فکری احتیاج دارد	۴۵
۰۰۴۰	۳	با حرکت‌های سبک، سطحی، عجولانه و متهورانه تحول ایجاد نمی‌شود	۴۶
۰۰۴۰	۳	در زمینه عدالت باید با مبنای فکری و اندیشه متقن تحول ایجاد کرد	۴۷
۰۰۱۳	۱	انسان‌های خبره، وارد، اهل تعمق می‌توانند تحول ایجاد کنند	۴۸

۰،۱۳	۱	تحول به جدیت در اعمال تصمیم‌ها و مصوبه‌ها وابسته است	صبر، پشتکار، جدیت لازمه ایجاد تحول	۴۹
۰،۱۳	۱	سرعت بیش از حد و شتاب‌زدگی در تحول جایی ندارد		۵۰
۰،۴۰	۳	در تحول حرکت جهشی لازم است	حرکت‌های جهشی و جهادی، لازمه تحول	۵۱
۰،۲۷	۲	تشکل‌ها می‌توانند پیشران حرکت‌های دانشجویی جهادی و تحولی باشند		۵۲
۰،۱۳	۱	جرات حرکت کردن جوان و میل کامل او به حرکت		۵۳
۰،۱۳	۱	حرکت‌های تحولی باید مدام با نیرو و توان تقویت، تا به هدف برسد		۵۴
۰،۴۰	۳	عدم توقف و قانع‌نبودن به وضع موجود		۵۵
۰،۱۳	۱	تحرك نقطه اوج تحول		۵۶
۰،۱۳	۱	مقصود از تحول، ایجاد یک حرکت جهشی و جهادی است		۵۷
۰،۲۷	۲	تحول؛ یعنی جهش در حرکت		۵۸
۰،۱۳	۱	به یک حرکت بزرگ، در زمینه‌های مختلف، برای تحول احتیاج داریم		۵۹
۰،۱۳	۱	شرط تحول حضور یک دولتی که معتقد به جوان‌ها باشد		جوان‌گرایی و جوان‌سازی حکمرانی
۰،۲۷	۲	شرط تحول به‌کارگیری جوان‌ها است	۶۱	
۰،۱۳	۱	عنصر جوان نخبه مؤمن انقلابی برای تحول لازم است	۶۲	
۰،۴۰	۳	راه منحصر به فرد ایجاد تحول جوان‌های زنده و خوب هستند	۶۳	
۰،۲۷	۲	جوان‌سازی دولت، یکی از کارهای تحول دولت است	۶۴	
۰،۱۳	۱	جوان‌گرایی در تحول و تحول‌گرایی خیلی مهم است	۶۵	
۰،۵۳	۴	جوان‌ها باید به سمت پیشرفت و تحول مثبت حرکت کنند	۶۶	
۰،۱۳	۱	یک وقت کسی در یک ماجرا، جریان ایجاد می‌کند، تحول ایجاد می‌کند	۶۷	
۰،۱۳	۱	مردم تبریز در تحولات تاریخی و سیاسی کشور، جریان‌ساز بودند	۶۸	
۰،۲۷	۲	با انتخابات و تغییر مدیران در مدیریت جامعه تحول ایجاد می‌شود	۶۹	
۰،۶۶	۵	در زمینه مسائل سیاسی تحول لازم است	جریان‌سازی در تحولات تاریخی و سیاسی	۷۰
۰،۴۰	۳	مصلح و منادی سیاسی، تحول‌خواه می‌تواند در کشور تحول ایجاد کند		۷۱
۰،۸۰	۶	هویت ملی و جمعی را باید حفظ کرد که در تحولات دست نخورد		۷۲
۰،۹۳	۷	انقلاب، تبدیل حکومت دیکتاتوری به حکومت دینی مردم‌پایه بود		۷۳
۱،۴۶	۱۱	انقلاب اسلامی ایران یک تحول عمیق بود		۷۴
۱،۰۶	۸	تبدیل حکومت دیکتاتور وابسته به حکومت دینی یک تحول سیاسی بود		۷۵

۰،۶۶	۵	مبانی معرفتی اسلام، چهارچوب و پشتوانه فکری تحول در اندیشه امام	تحول، ایمان، تقوا و انقلابی‌گری	۷۶
۱،۴۶	۱۱	در تحول در راستای تقویت مبانی، اصول و خطوط اصلی انقلاب حرکت کنیم		۷۷
۰،۴۰	۳	احسن‌الحال همان تقویت خطوط اصلی انقلاب است		۷۸
۰،۹۳	۷	تحول باید مبتنی بر مبنای اسلامی و دینی باشد		۷۹
۰،۲۷	۲	شرط انجام تحول وجود، عنصر جوان مؤمن انقلابی است		۸۰
۰،۱۳	۱	جوانی، جرأت، توانایی و ابتکار بدون ایمان فایده‌ای ندارد		۸۱
۰،۱۳	۱	عنصر جوان نخبه مؤمن انقلابی برای تحول لازم است		۸۲
۰،۲۷	۲	انسان تحول‌گرا لزوماً پارسای برجسته مؤمن وفادار نیست		۸۳
۰،۵۳	۴	انسان تحول‌گرا باید در صراط و مسیر مستقیم الهی حرکت کند		۸۴
۰،۲۷	۲	تحول از غرض‌ورزی‌ها، زاویه‌دار شدن با خط انقلاب جلوگیری می‌کند		۸۵
۱،۲۰	۹	در حفظ و تقویت اصول و خطوط اساسی انقلاب باید تحول ایجاد شود		۸۶
۲،۲۶	۱۷	منظور اسلام و انقلاب از تحول، کامل شدن است		۸۷
۰،۶۶	۵	شریعت اسلامی با پیشرفت و تحول و تمدن و این‌ها سازگار است		۸۸
۱،۰۶	۸	از احکام، مقررات اسلامی، قرآن و روایات در تحول استفاده کنیم		۸۹
۰،۴۰	۳	زنده‌ماندن انقلاب به نوآوری پی‌درپی است		۹۰
۰،۹۳	۷	زنده‌ماندن انقلاب به تحول است		۹۱
۱،۹۹	۱۵	زنده‌ماندن انقلاب به نوآوری، تحول و پیشرفت است		۹۲
۱،۲۰	۹	تحول، در چهارچوب مبانی متقن اسلام، قرآن و مبانی دینی است	۹۳	
۰،۲۷	۲	برای تحول یک حرکت کلی‌تر، عمومی‌تر، جامع‌تری باید انجام شود	۹۴	
۰،۶۶	۵	تحول لازم و نیاز امروز ما است	۹۵	
۰،۵۳	۴	تحول یک نیاز همیشگی است	۹۶	
۰،۱۳	۱	برای جبران غفلت‌ها و ظرفیت‌های معطل مانده باید تحول ایجاد کرد	۹۷	
۰،۱۳	۱	برای پیش‌گیری از خسارات به منافع ملی باید تحول ایجاد کرد	۹۸	
۰،۱۳	۱	تحول حقیقی در ارکان، بنیادها و زیرساخت‌های جامعه است	۹۹	
۰،۸۰	۶	تغییر و تحول جزو ذات زندگی انسان است	۱۰۰	
۰،۸۰	۶	تحول لزوماً یک حادثه دفعی نیست، گاهی تدریجی است	۱۰۱	
۰،۲۷	۲	تحول به معنای واقعی کلمه در یک سال و دو سال انجام نمی‌گیرد	۱۰۲	
۰،۱۳	۱	معمولاً تحول زمان‌بر است	۱۰۳	

۰،۱۳	۱	یک شرط مهم برای ایجاد تحول، نترسیدن از دشمن و دشمنی‌ها است	تحول و دشمنان	۱۰۴	
۰،۲۷	۲	دشمنان با تحول و هرگونه اقدام مثبت مخالفت می‌کنند		۱۰۵	
۰،۴۰	۳	منظور دشمنان از تحول، تحول در اصل انقلاب است		۱۰۶	
۰،۱۳	۱	عادی‌سازی و به‌هنگار جهانی نزدیک‌شدن کشور و انقلاب تحول غربی		۱۰۷	
۰،۲۷	۲	تحول برای نفی انقلاب و نفی میانی انقلاب است		۱۰۸	
۰،۶۶	۵	مراد غرب‌گرایان نزدیک‌شدن به هنجارهای نظام سلطه است		۱۰۹	
۰،۸۰	۶	منظور دشمنان از تحول به معنای ارتجاع و برگشت به عقب است		۱۱۰	
۰،۱۳	۱	تهدیدهای دشمن، دائم در حال تحول است		۱۱۱	
۰،۱۳	۱	تهدیدهای جدیدی به صورت تهدید نظامی وجود دارد		۱۱۲	
۰،۱۳	۱	تهدیدها در حال تحول است		۱۱۳	
۰،۱۳	۱	دانشگاه‌های نظامی باید برای مقابله با تهدید نو با برنامه باشند		۱۱۴	
۰،۸۰	۶	برخی با نام تحول به کشور و ملت خیانت می‌کنند		۱۱۵	
۰،۲۷	۲	آمریکایی‌ها با انتخابات در ایران به دنبال تحول هستند		۱۱۶	
۰،۲۷	۲	دشمن نفوذی با تحول و در مقابل تحول هر دو وجود دارد		۱۱۷	
۱،۳۳	۱۰	تحول به سمت پیشرفت است		تحول لازمه پیشرفت	۱۱۸
۰،۸۰	۶	در پیشرفت قانع‌شدن، توقف و حرکت به عقب وجود ندارد، تحول نیاز است			۱۱۹
۰،۲۷	۲	اعتقاد به پیشرفت، تحول، تکامل و تعامل با محیط ممکن است			۱۲۰
۰،۴۰	۳	برای تحول فقه، جامعه‌شناسی، علوم انسانی و سیاست باید به روز شود	۱۲۱		
۰،۲۷	۲	تحول در قوه مجریه کار مهم و ضروری است	۱۲۲		
۰،۲۷	۲	در زمینه کارکردن تحول لازم است	تحول در قوه مجریه	۱۲۳	
۰،۱۳	۱	باید در نحوه مدیریت تحول ایجاد کرد و محتوا را اسلامی کنیم		۱۲۴	
۰،۲۷	۲	تحول در مدیریت لازم است		۱۲۵	
۰،۲۷	۲	تحول در قوه قضائیه می‌تواند در هر دهه یک بار اتفاق بیفتد		۱۲۶	
۰،۲۷	۲	تحول در قوه قضائیه یک ضرورت است		۱۲۷	
۰،۱۳	۱	در کل بدنه قوه قضائیه اعتقاد به تحول وجود داشته باشد		۱۲۸	
۰،۱۳	۱	مجموعه قوه و عناصر گوناگون در قوه و بدنه قوه معتقد بشوند		۱۲۹	
۰،۱۳	۱	تحول پیشرفت‌گونه به سمت تحقق اهداف عالی قوه قضائیه انجام شود		۱۳۰	
۰،۱۳	۱	قوه قضائیه از دانش و دانشمندان در باب تحول استفاده کند		۱۳۱	
۰،۱۳	۱	تحول در قوه قضائیه صرفاً متکی به رأس قوه نباشد		۱۳۲	

۰،۴۰	۳	تحول در آرمان‌های انقلاب، مثل عدالت لازم است	تحول در عدالت	۱۳۳
۰،۱۳	۱	در عقب‌ماندگی‌ها و مشکلات مزمن شده مانند عدالت باید تحول شود		۱۳۴
۰،۱۳	۱	بدون یک تحول اخلاقی عمیق و گسترده، عدالت اجتماعی به دست نمی‌آید		۱۳۵
۰،۲۷	۲	عدالت به عنوان محور حرکت دولت، یک کار جدید است		۱۳۶
۰،۱۳	۱	یکی از مسائلی که امروز باید حتماً متحول شود، مسأله عدالت است		۱۳۷
۰،۵۳	۴	در زمینه عدالت باید تحول ایجاد کنیم		۱۳۸
۰،۲۷	۲	در بخش‌هایی از سبک زندگی عمومی باید تحول ایجاد شود	تحول در سبک زندگی	۱۳۹
۰،۱۳	۱	اعتقاد به مسأله معاد در سبک زندگی انسان تحول ایجاد می‌کند		۱۴۰
۰،۶۶	۵	در بخش‌های گوناگون حکمرانی و مدیریتی کشور تحول لازم است	تحول در سبک حکمرانی	۱۴۱
۰،۱۳	۱	در دیوان‌سالاری و مسائل اداری تحول لازم است		۱۴۲
۰،۱۳	۱	تحول به قانون‌گرایی وابسته است		۱۴۳
۰،۱۳	۱	تحول به ارتقای شفافیت وابسته است		۱۴۴
۰،۱۳	۱	تحول به برطرف کردن زمینه‌های فساد وابسته است		۱۴۵
۰،۱۳	۱	تحول به جلوگیری کردن از تعارض منافع وابسته است		۱۴۶
۰،۱۳	۱	با حرکت‌های معمولی در حکمرانی کشور نمی‌توان تحول ایجاد کرد		۱۴۷
۰،۱۳	۱	در همه بخش‌های اداری و حکمرانی کشور باید تحول ایجاد شود		۱۴۸
۰،۴۰	۳	ملت با انقلاب و تغییر نظام سیاسی تحولی مطلوب و مردمی ایجاد کرد		۱۴۹
۰،۱۳	۱	تحول نظام اداری یک کار لازم است که باید انجام بگیرد		۱۵۰
۰،۱۳	۱	انتقادپذیری لازمه تحول در جامعه مطلوب است		۱۵۱
۱،۳۴	۱۰	در زمینه مسائل آموزشی تحول لازم است		۱۵۲
۰،۸۰	۶	بایستی دانشگاه‌ها را اسلامی کرد		۱۵۳
۰،۵۳	۴	در زمینه مسائل فکری تحول لازم است	۱۵۴	
۰،۱۳	۱	مبدأ تحول و پیشرفت علوم، تحول در مسائل علوم انسانی است	۱۵۵	
۰،۶۶	۵	در آموزش و پرورش نیازمند تحول هستیم	۱۵۶	
۰،۵۳	۴	برای تحول در آموزش و پرورش نقشه جامع نیاز است	۱۵۷	
۰،۵۳	۴	حوزه و دانشگاه با تحولات دنیا بر مبنای اصول، خود را متحول کنند	۱۵۸	
۱،۲۰	۹	تحول اسلامی به دنیا علم، مدنیت، تفکر، عقل، روح، معنا و منطق بخشید	تحول در آموزش، علم و پژوهش	۱۵۹

۰،۲۷	۲	نهضت نرم‌افزاری، جنبش نرم‌افزاری و نهضت تولید علم را انجام دهید	۱۶۰
۰،۴۰	۳	توقف در هیچ تحولی از جمله تحول علمی جایز نیست	۱۶۱
۰،۲۷	۲	یک ضرورت دائمی، یک تحول مستمر و دائمی در محیط دانشگاه لازم است	۱۶۲
۰،۴۰	۳	دانشگاه باید بر مبنای ابتکار علمی و تولید علم باشد	۱۶۳
۰،۱۳	۱	در مسائل خانواده باید به معنای واقعی تحول ایجاد کنیم	۱۶۴
۰،۲۷	۲	برای مقابله با پیری جمعیت باید تحول در مسائل خانواده ایجاد کنیم	۱۶۵
۱،۰۶	۸	در زمینه مسائل اجتماعی تحول لازم است	۱۶۶
۰،۴۰	۳	ایجاد تحول در ذهن و در واقعیت جامعه خود	۱۶۷
۰،۱۳	۱	در عقب‌ماندگی‌ها و مشکلات، مانند آسیب‌های اجتماعی باید تحول شود	۱۶۸
۰،۶۶	۵	بهترین شکل ادامه یک نظام اجتماعی ثابت در عین تحول است	۱۶۹
۰،۲۷	۲	در کار عمق‌دادن و گسترش دادن به فرهنگ تحول امکان‌پذیر است	۱۷۰
۰،۲۷	۲	در جامعه اسلامی دائماً باید ضرورت و تحول وجود داشته باشد	۱۷۱
۰،۲۷	۲	تحول در فرهنگ جامعه باید بر مبنای تفکر و روحیه انقلابی باشد	۱۷۲
۰،۲۷	۲	در یک تحول اجتماعی، معمولاً آخرین عنصر اصلاحی اخلاق است	۱۷۳
۰،۱۳	۱	مدگرایی، تنوع‌خواهی، نوگرایی و افراط‌گرایی تحول نیست	۱۷۴
۰،۵۳	۴	هویت ریشه و اصل است که نباید در تحول دستخوش تغییر شود	۱۷۵
۰،۵۳	۴	تحول، هرج و مرج و آنارشسیسم نیست، بلکه یک تغییر همراه با نظم است	۱۷۶
۱،۰۶	۸	انقلاب اسلامی ایران یک تحول در متن جامعه ایرانی بود	۱۷۷
۰،۲۷	۲	تحول؛ یعنی ما بتوانیم بند ناف اقتصاد کشور را از نفت قطع کنیم	۱۷۸
۰،۲۷	۲	دولت و مجلس بودجه‌بندی را عملیاتی و واقعی کنند	۱۷۹
۱،۵۹	۱۲	در زمینه اقتصاد تحول لازم است	۱۸۰
۰،۱۳	۱	تحول به انضباط مالی وابسته است	۱۸۱
۰،۱۳	۱	در عقب‌ماندگی‌ها و مشکلات مزمن شده مانند اقتصاد باید تحول شود	۱۸۲
۰،۵۳	۴	برای تحول اقتصادی اجرایی شده تمام ظرفیت‌های کامل اصل ۴۴ لازم است	۱۸۳
۰،۱۳	۱	نظام‌های پولی و بازرگانی و گمرکی نیاز به تحول دارد	۱۸۴
۰،۲۷	۲	یک بند از طرح تحول اقتصادی، هدفمندی یارانه‌ها بود	۱۸۵
۰،۱۳	۱	اقتصاد مقاومتی و مردمی کردن اقتصاد از ملزومات تحول اقتصادی است	۱۸۶

تحول در اوضاع اجتماعی و فرهنگی

تحول در اقتصاد

کتابخانه

سال بیست‌وهشتم / شماره سوم / پیاپی ۱۰۹

۴۲

۱۸۷	تحول جهانی	دنیای در حال تحول است	۱	۰،۱۳	
۱۸۸		ایجاد تحول در ذهن و واقعیت جهان	۱	۰،۱۳	
۱۸۹		در بخش‌های مختلف تمدنی کشور و تمدنی نظام، تحول ایجاد بکنیم	۱	۰،۱۳	
۱۹۰	انسان نقطه شروع تحول	تحول در حیطه مأموریت و وظایف خود	۱	۰،۱۳	
۱۹۱		تحول نیازمند انسان امیدوار، شاداب، با تقوا، پرهیزگار و پاک است	۵	۰،۶۶	
۱۹۲		تحول انسان، اساس همه تحولات عالم است	۴	۰،۵۳	
۱۹۳		گام اول تحول در رفتار، کار، عزل و نصب، مدیریت، جذب، انعطاف است	۱	۰،۱۳	
۱۹۴		خداوند سرنوشت هیچ قومی را عوض نمی‌کند، مگر آن‌که خود بخواهند	۴	۰،۵۳	
۱۹۵		انتظار از خودم، جوانان، ملت و نخبگان فکر ایجاد تحول است	۳	۰،۴۰	
۱۹۶		استقلال خواهی و تحول خواهی	تحول در آرمان‌های انقلاب، مثل استقلال	۱	۰،۱۳
۱۹۷	برای آزادی، مسئله اساسی انقلابی‌گری، عدالت و کار فکری و علمی است		۱	۰،۱۳	
۱۹۸	انقلاب تبدیل حکومت دیکتاتور وابسته به حکومت مستقل و سربلند بود		۳	۰،۴۰	
۱۹۹	انقلاب تبدیل حکومت دیکتاتور وابسته به حکومت‌داری هویت بود		۳	۰،۴۰	
۲۰۰	ارزش‌ها و آرمان‌های اسلامی جزء ضروری تحول واقعی	تحول احسن الحال است	۳	۰،۴۰	
۲۰۱		احسن الحال روان‌شدن حرکت به سمت آرمان‌ها است	۴	۰،۵۳	
۲۰۲		اسلامی‌شدن جامعه، از آرمان‌های بزرگ و اساسی است	۱۲	۱،۶۰	
۲۰۳		صرف تغییر و مطلق تحول یک ارزش محسوب نمی‌شود	۹	۱،۲۰	
۲۰۴		تغییر به سمت بهتر شدن ارزش است	۱۸	۲،۳۹	
۲۰۵		تحول به سمت سطح بالا رفتن ارزش است	۱۵	۱،۹۹	
۲۰۶		تحول در موضوعاتی نظیر ولایت و ولایت فقیه به طور دائم نیاز است	۱	۰،۱۳	
۲۰۷		در نظام اسلامی تحول صرفاً سیاسی و مادی نیست، معنوی و اخلاقی هم هست	۲۷	۳،۵۹	
مجموع کدها		۷۵۲	۱۰۰۰۰		

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

در این بخش، یافته‌های تحقیق شامل ملزومات، منابع ایجاد، شروط، مصادیق تحول و پیشرفت و تحول از منظر امام خامنه‌ای «مدظله‌العالی» تجزیه و تحلیل شد. این یافته‌ها شامل مضامین پایه و سازمان‌دهنده می‌باشند.

ملزومات تحول در منظومه فکری امام خامنه‌ای «مدظله‌العالی»

تحول کار دشوار و سنگینی است و احتیاج به اعتماد به نفس ملی دارد. اگر یک ملتی به استعدادها و توانایی‌های خود اعتماد دارد، قادر به اقدامات تحولی است. ملتی که اعتماد به نفس دارد، می‌تواند اقدامات تحولی را به خوبی به سرانجام برساند؛ مسؤولان این ملت هم جرأت می‌کنند که دم از تحول بزنند و اقدام به تحول بکنند. ملت ما، دارای عزت نفس، اعتماد به نفس، استقلال‌خواه و شجاع است. ثانیاً نیاز داریم به هوشیاری، اگر هوشیار نباشیم، به عنوان تحول، ممکن است به نقاط قوت خودمان ضربه بزنیم (همان، ۱۴۰۲/۱/۱).

تحول صحیح احتیاج به پشتوانه فکری دارد. یعنی هر حرکت بی‌پشتوانه فکری را نمی‌شود تحول دانست. بعضی از حرکت‌های سبک و سطحی را نمی‌شود به حساب تحول گذاشت (همان، ۱۳۹۹/۳/۱۴).

پشت سر پیشرفت علوم، پیشرفت فکر وجود دارد؛ این که مبدأ تحول ملت‌ها بیش و پیش از آن‌چه که علم و تجربه باشد، فکر و اندیشه است، کاملاً حرف درست و اثبات‌شده‌ای است. به همین دلیل است که من روی مسائل علوم انسانی حساسیت به خرج می‌دهم (همان، ۱۳۹۰/۵/۱۹).

در تحول مثبت حتماً لازم است که ما خودمان را و تلاش و فعالیت علمی خودمان را با نیازها منطبق کنیم (همان، ۱۳۸۹/۷/۲۹).

اگر چنان‌چه یک چنین پشتوانه فکری‌ای وجود نداشته باشد، این تحول

انسان، غلط خواهد بود و احتمالاً انسان قدم را نابجا بر می‌دارد، بعد هم درست پافشاری نمی‌کند؛ یعنی ثبات قدم در این حالت تحولی، نخواهد داشت (همان، ۱۳۹۹/۳/۱۴).

تحول لزوماً یک حادثهٔ دفعی نیست، گاهی تحول تدریجاً انجام می‌گیرد، بی‌صبری نباید کرد (همان).

بایستی در این تحولی که تدریجاً بنا است انجام بگیرد، یک دست‌هدایت‌گر مورد اطمینانی بالا سر این تحول وجود داشته باشد (همان).

استفاده از خرد جمعی و تکیه بر عقلانیت مهم است. از نخبگان خارج از دولت استفاده کنید، هر جایی که می‌توان از نظر یک نخبه‌ای استفاده کرد، بحث جناح‌های سیاسی و امثال این‌ها را به کل در این قضیه کنار بگذارید (همان، ۱۴۰۰/۶/۶).

منابع ایجاد تحول از منظر امام خامنه‌ای «مدظله‌العالی»

برای تحول؛ پشتوانهٔ فکری لازم است. از دارایی‌های معنوی ما بایستی در این زمینه استفاده شود که عبارت است از احکام اسلام و مقررات اسلامی و آیات کریمهٔ قرآن و کلمات اهل بیت؛ از این‌ها باید استفاده و بر اساس این‌ها باید تحول ایجاد کنیم (همان، ۱۳۹۹/۳/۱۴).

امام هم هر کاری که در زمینهٔ تحولات انجام دادند، متکی به همین حرکت اسلامی و مبانی معرفتی اسلام بود. اگر چنانچه یک چنین پشتوانهٔ فکری‌ای وجود نداشته باشد، این تحول انسان، غلط خواهد بود (همان).

تحول باید بر مبنای اصول و مبانی فکری اسلامی و دینی باشد و الا اگر چنانچه تحول مبتنی بر یک مبنایی نباشد، تحول نیست، تذبذب و هرج و مرج است. تحول، در چهارچوب و قالب یک مبانی متقن و محکمی که از اسلام، قرآن و مبانی دینی گرفته شده به وجود خواهد آمد (همان، ۱۳۹۹/۴/۷).

شروط تحول در منظومه فکری امام خامنه‌ای «مدظله‌العالی»

تحول را نیاستی با استحاله فکری اشتباه گرفت (همان، ۱۳۹۹/۳/۱۴). تحول را نباید با یک سلسله کارهای سطحی و دم‌دستی اشتباه گرفت. بعضی از کارهای سطحی که متهورانه، عجولانه انجام می‌گیرد، تحول نیست. گاهی اوقات برای فرونشاندن هوس یک کار، این کارها انجام می‌گیرد که خیلی ارزشی ندارد. تحول، کار عمقی و اساسی است که بایستی اتفاق بیفتد. سرعت البته مهم است، لکن سرعت با شتابزدگی فرق دارد (همان).

تحول به معنای رهاکردن شیوه‌های سنتی بسیار کارآمد حوزه در تعلیم و تعلم و تبدیل این شیوه‌ها به شیوه‌های رایج دانشگاهی امروز نیست (همان، ۱۳۸۹/۷/۲۹).

یک شرط مهم برای ایجاد تحول، نترسیدن از دشمن و دشمنی‌ها است. بالأخره هر اقدام مثبتی، هر کار مهمی ممکن است یک عده‌ای مخالف داشته باشد؛ مخالف، مخالفت می‌کند (همان، ۱۳۹۹/۳/۱۴).

مصادیق تحول در منظومه فکری امام خامنه‌ای «مدظله‌العالی»

تحول و تکامل؛ فقه، جامعه‌شناسی، علوم انسانی، سیاست و روش‌های گوناگون ما باید روزبه‌روز بهتر بشود، منتها به دست آدم‌های خبره و وارد، به دست انسان‌های اهل تعمق و کسانی که اهلیت ایجاد راه‌های نو را دارند؛ نیمه‌سوادها و آدم‌های ناوارد و مدّعی نمی‌توانند کاری انجام بدهند (همان، ۱۳۹۵/۳/۱۴).

تحول نظام اداری یک کار لازم است که باید انجام بگیرد (همان، ۱۳۹۰/۱/۱). ملّتی که اراده و قدرت دارد که یک نظام سیاسی را به یک نظام مطلوب و مردمی متحول کند، این در کار اقتصاد، عمق و گسترش دادن به فرهنگ، در راه اخلاق انسانی، پیاده‌کردن عقاید قلبی خود، موقّیّت‌های ناگزیر و حتمی خواهد داشت (خامنه‌ای، ۱۳۸۷/۱۱/۱۹).

یکی از مشکلات اقتصاد ما کم‌ تحرکی در تجارت خارجی است. ظرفیت تولید ما در داخل در بخش کشاورزی و صنعتی زیاد است. ما امروز در تجارت خارجی تحرکمان کم و روش‌های مان بعضاً نادرست است؛ این‌ها نیاز و احتیاج به تحول دارد. یکی از موارد تحول همین مسأله تجارت خارجی است. کمک به شرکت‌های دانش‌بنیان و کارخانجات بزرگ، اقدامات مفیدی است که به این تحول کمک می‌کند (همان، ۱۴۰۲/۱/۱).

در زمینه اقتصاد تحول به این است که ما بتوانیم بند ناف اقتصاد کشور را از نفت قطع کنیم (همان، ۱۳۹۹/۳/۱۴).

بودجه عملیاتی کشور به معنای واقعی کلمه، اگر چنانچه درست بودجه‌بندی شود، یک تحول در بخش اقتصاد به وجود می‌آورد (همان).

یک بند از طرح تحول اقتصادی، هدفمندی یارانه‌ها بود (همان، ۱۳۹۰/۶/۶). بخش‌های دیگر طرح تحول اقتصادی که در باره نظام‌های پولی، بازرگانی و گمرکی و امثال این‌ها بود، نباید مغفول بماند (همان، ۱۳۸۹/۶/۸).

تحول در بخش تقنین و قانون‌گذاری مهم است. سیاست‌های کلی تقنین ابلاغ شده است؛ این سیاست‌ها بایستی مورد توجه قرار بگیرد و قانون‌گذاری به شکل کامل و سنجیده‌تر صورت بگیرد. کسری بودجه هم یکی از بلاهای بزرگ اقتصادی است (همان، ۱۴۰۲/۱/۱).

یکی از مسائلی که امروز باید حتماً تحول در آن به وجود بیاید، مسأله عدالت است (همان، ۱۳۹۹/۳/۱۴).

در زمینه مسائل آموزش، ما واقعاً به تحول احتیاج داریم. تحول در زمینه مسائل آموزش این است که ما آموزش‌های دانشگاهی، دبیرستانی و حتی دبستانی را، آموزش‌های عمقی قرار بدهیم؛ عمقی، کاربردی، نه صرفاً حفظی؛ درس‌ها و بحث‌های فایده‌محور را مطرح بکنید (همان).

در زمینه مسائل خانواده به معنای واقعی کلمه باید تحول ایجاد کنیم. امروز خبرها و گزارش‌های متقن به ما می‌گویند که کشور ما به سرعت به سمت پیری پیش می‌رود؛ این خبر خیلی دهشتناکی و بدی است (همان).
یک ضرورت دائمی، تحول مستمر و دائمی در محیط دانشگاه لازم است. دانشگاه را مبنی بر دین‌زدایی، تقلید علمی و نه ابتکار علمی و تولید علم، بنیان‌گذاری کردند و بعضی از آثارش هم تا امروز هنوز امتداد دارد. بنابراین، یک اصلاح، تحول و ضرورت درونی برای دانشگاه به‌طور مستمر لازم است (همان، ۱۳۹۷/۳/۲۰).

چون تهدیدها در حال تحول است، دانشگاه‌های نظامی ما هم باید برای مقابله با تهدیدهای نوبه‌نو و جدید، برنامه داشته باشند؛ این باید در پژوهش‌های دانشگاه‌ها مورد توجه قرار بگیرد، برای مقابله برنامه داشته باشند (همان، ۱۳۹۹/۷/۲۱).

پیشرفت و تحول در منظومه فکری امام خامنه‌ای «مدظله‌العالی»

دو گرایش غلط همیشه در باره پیشرفت و تحول منتهی به پیشرفت وجود داشته است. یک گرایش عبارت است از خیانت‌هایی که به نام پیشرفت و تحول انجام گرفته؛ ضربه‌هایی که به نام خدمت و زیر پرچم اصلاح‌گری بر پیکر ملت ما وارد شده است (همان، ۱۳۸۶/۲/۲۵).

پیشرفت کشور و تحولی که به پیشرفت منتهی می‌شود، باید طوری برنامه‌ریزی و ترتیب داده شود که انسان بتواند در آن به رشد و تعالی برسد (همان).

نخست، با تحول نباید سینه به سینه شد. دوم، از تحول باید استقبال کرد. سه، نه فقط با تحول نباید دشمنی کرد که باید از آن استقبال کرد. چهار، تحول را باید مدیریت کرد؛ در تحول، دگرگونی به سمت پیشرفت و تعالی را باید در نظر گرفت. تحولی که موجب پسرفت بشود، تحول بدی است. پنج، تحول را با آنارشیزم، ساختارشکنی و هرج و مرج نباید

اشتباه گرفت و بالأخره پایه تحول را بایستی غیر از آن چیزی که امروز معیارهای پیشرفت در دنیا محسوب می‌شود، دانست و معیارهای ویژه جمهوری اسلامی و حرف نو اسلام در زمینه‌های اخلاق، معنویت، معرفت الهی، انسان‌دوستی و ارتباطات و عواطف بشری را جزء معیارهای پیشرفت در نظر گرفت (همان، ۱۳۸۵/۸/۱۸).

نتیجه‌گیری

همزمان با شروع رهبری امام خامنه‌ای «مدظله‌العالی» از سال ۱۳۶۸ تا انتهای فروردین ماه سال ۱۴۰۲ در مجموع ۶۸ سخنرانی رسمی در مورد مفهوم «تحول و تحول‌گرایی» توسط ایشان ایراد شده است. در این بیانات که در بین اقشار مختلف جامعه انجام شده، در حدود ۵۳۲ مرتبه از واژه «تحول» استفاده کرده‌اند که تنها در بیانات نوروزی سال ۱۴۰۲ در حرم مطهر رضوی با موضوع تحول، ۳۴ مرتبه از این واژه بهره گرفته شده است. همچنین تعداد ۵ سخنرانی از این دیدارها به صورت تصویری و تلویزیونی بوده است. برای شناخت و شناسایی مضامین و مقوله‌های اصلی و فرعی اندیشه سیاسی و منظومه فکری امام خامنه‌ای «مدظله‌العالی» پیرامون مفهوم تحول و تحول‌خواهی، از روش‌های ترکیبی براون و کلارک و آتراید - استیرلینگ برای کدگذاری استفاده شد. با کدگذاری بیانات در موضوع تحول، در مجموع ۷۵۲ کد از متن بیانات مربوطه استخراج شد. سپس با بررسی جملاتی که کدها از آن استخراج گردیده بود ۲۰۷ مضمون پایه به دست آمد. پس از آن با دسته‌بندی و طبقه‌بندی مضامین پایه، تعداد ۲۴ مضمون سازمان‌دهنده سازماندهی شد. این مضامین سازمان‌دهنده شامل: نوآوری و ابتکار در تحول، معنای تحول، امکان‌سنجی تحول و الزامات آن، عقلانیت، خرد جمعی و نخبه‌گرایی، صبر، پشتکار، جدیت لازمه ایجاد تحول، حرکت‌های جهشی و جهادی، لازمه تحول، جوان‌گرایی و جوان‌سازی حکمرانی، جریان‌سازی در تحولات تاریخی و سیاسی، تحول، ایمان، تقوا و انقلابی‌گری، تحول یک نیاز و

ضرورت برای جامعه و منافع ملی، تحول و زمان، تحول و دشمنان، تحول لازمه پیشرفت، تحول در قوه مجریه، تحول در قوه قضائیه، تحول در عدالت، تحول در سبک زندگی، تحول در سبک حکمرانی، تحول در آموزش، علم و پژوهش، تحول در اوضاع اجتماعی و فرهنگی، تحول در اقتصاد، تحول جهانی، انسان نقطه شروع تحول، استقلال‌خواهی و تحول‌خواهی، ارزش‌ها و آرمان‌های اسلامی جزء ضروری تحول واقعی می‌شود.

یادداشت‌ها

1. Ryan.
2. Bernard.
3. Braun.
4. Clark.

منابع و مأخذ

۱. قرآن کریم.
۲. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان‌العرب، ج ۱۱، بیروت: دارالصادر، ۱۴۱۴ق.
۳. افراهبستانی، فؤاد، فرهنگ ابجدی، تهران: نشر اسلامی، ۱۳۷۵.
۴. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی ۷، ۱۴۰۲/۱/۱.
۵. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت سیزدهم، ۱۴۰۰/۶/۶.
۶. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان تشکل‌های دانشجویی، ۱۴۰۰/۲/۲۱.
۷. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در ارتباط تصویری مراسم مشترک دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه‌های افسری نیروهای مسلح، ۱۳۹۹/۷/۲۱.
۸. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در ارتباط تصویری با همایش سراسری قوه قضائیه، ۱۳۹۹/۴/۷.
۹. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت سی و یکمین سالگرد رحلت امام خمینی ۱، ۱۳۹۹/۳/۱۴.
۱۰. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاه‌ها، ۱۳۹۷/۳/۲۰.

۱۱. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی 1، ۱۳۹۵/۳/۱۴.
۱۲. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۹۴/۶/۱۲.
۱۳. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار ائمه جمعه سراسر کشور، ۱۳۹۴/۱۰/۱۴.
۱۴. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار دانشجویان کرمانشاه، ۱۳۹۰/۷/۲۴.
۱۵. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۹۰/۶/۱۷.
۱۶. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیأت دولت، ۱۳۹۰/۶/۶.
۱۷. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان، ۱۳۹۰/۵/۱۹.
۱۸. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار حرم مطهر رضوی در آغاز سال، ۱۳۹۰/۱/۱.
۱۹. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار طلاب، فضلا و اساتید حوزه علمیه قم، ۱۳۸۹/۷/۲۹.
۲۰. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیأت دولت، ۱۳۸۹/۶/۸.
۲۱. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی ارتش، ۱۳۸۷/۱۱/۱۹.
۲۲. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳۸۶/۲/۲۵.
۲۳. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان، ۱۳۸۵/۸/۱۸.
۲۴. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان و طلاب به مناسبت روز وحدت حوزه و دانشگاه، ۱۳۶۸/۹/۲۹.
۲۵. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه فارسی دهخدا، ج ۱۴، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۷۳.
۲۶. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، بیروت: دارالعلم، الدار الشامیه، ۱۴۱۲ق.
۲۷. شیخزاده، محمد و نیکخواه فرخانی، زهرا، «واکاوی مضامین راهبردی در سیاست‌های کلی نظام: کاربرد چارچوب مضمون در سیاست‌پژوهی»، فصلنامه راهبرد، دوره بیست و نهم، ش ۹۷، زمستان ۱۳۹۹.
۲۸. طریحی، فخرالدین، مجمع البحرین، ج ۵، تهران: کتاب‌فروشی مرتضوی، ۱۳۷۵.
۲۹. عابدی جعفری، حسن؛ سلیمی محمدسعید؛ فقیهی، ابوالحسن و شیخزاده، محمد، «تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی»، فصلنامه اندیشه مدیریت راهبردی، سال پنجم، ش ۲، پاییز و زمستان، ۱۳۹۰.

۳۰. لبخندق، محسن، «تبیین فرایند تکوین و تحول فرهنگ، با تأکید بر حکمت صدرایی»، پایان‌نامه دکتري، قم: دانشگاه باقرالعلوم 7، ۱۳۹۴.
۳۱. مجلسی، محمدباقر، زادالمعاد، ج ۱، بیروت: مؤسسه علمی مطبوعات، ۱۴۲۳ق.
۳۲. معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، یک جلدی، تهران: انتشارات فرهنگ‌نما، ۱۳۸۷.
۳۳. ملکی راد، محمود، «مبانی هستی‌شناختی انتظار در منظومه فکری آیه‌الله خامنه‌ای «مدظله‌العالی»»، دو فصلنامه علمی - تخصصی جامعه مهدوی، سال اول، ش ۱، بهار و تابستان، ۱۳۹۹.
34. Boyatzis, R.E., **Transforming Qualitative Information: Thematic Analysis and Code Development**, Sage, 1998.
35. Braun, V. and Clark, V., Using Thematic Analysis in Psychology, **Qualitative Research in Psychology**, Vol. 3, No. 2, 2006.
36. King, N. and Horrocks, C., **Interviews in Qualitative Research**, London: Sage, 2010.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی